

Kreftskandalen

Ved NTNU

Publisert i VG 4.-23. desember 2006

Redaksjonens adresse:

VG

Postboks 1185 Sentrum

0107 Oslo

Tlf: 22 00 00 00

Journalistenes adresser:

Jorunn Stølan

Møllesvingen 34

0854 Oslo

Tlf: 952 90 207

Aslak M. Eriksrud

Lundliveien 3

0580 Oslo

Tlf: 900 20 282

EN HEMMELIGSTEMPLET OPPLYSNING

Det hele startet med en flyktig opplysning i en kildesamtale.

En dag i begynnelsen av november fikk Jorunn Stølan nyss om at Staten skulle ha utbetalt en eller flere "rekorderstatninger" i strengt hemmelige forlik med ansatte eller studenter ved de nedlagte Rosenberg-laboratoriene ved NTNU i Trondheim. Beløpet, eller beløpene, skulle være i størrelsesorden 10 til 15 millioner, rekordhøyt i norsk sammenheng. Grunnlaget var alvorlig kreftsykdom som følge av studier og arbeid i laboratoriene.

At noen hadde fått kreft ved Rosenberg var ikke fullstendig ukjent.

Allerede i 1997 offentliggjorde NTNU-ledelsen selv opplysninger om at fire studenter som tok hovedfag ved Rosenberg på 1970-tallet (en av dem først på 80-tallet) senere hadde fått kreft og døde. På en pressekonferanse la de fram en intern granskingsrapport, som de hadde jobbet med i hemmelighet i et år. Rapporten konkluderte med at ingen kunne forklare hvorfor de fire studentene fikk kreft. Da rapporten ble offentliggjort på en pressekonferanse i november 1997 skrøt daværende personaldirektør av at de hadde klart å holde sine interne undersøkelser hemmelig for pressen: "Vi er imponert over at det ikke oppsto noen lekkasjer underveis, sier Knut Veium, som ellers roser pressen for en god og nøktern dekning av en sak som lett kunne blitt dramatisert til de store høyder", het det i Universitetsavisa nr. 16/1997.

Både VG, Adresseavisen og enkelte andre medier skrev senere at det pågikk forliksforhandlinger med Staten først i fire, senere i seks-syv saker. Men innholdet i disse forhandlingene var ifølge partene strengt hemmelig.

Advokaten som forhandlet på vegne av de pårørende, Kjetil Iversen, var svært lite meddelsom overfor journalister. Det var så vidt han ville bekrefte at det pågikk forliksforhandlinger.

Et par av de pårørende/kreftsyke lot seg intervjuet da saken først ble kjent, men forble senere fullstendig tause.

VG og andre redaksjoner la saken vekk.

Inntrykket som ble sittende igjen, var at det dreide seg om et lite antall krefttilfeller, begrenset i tid vesentlig til 70-tallet.

GRUNNLEGGENDE PROBLEMSTILLINGER

En grunnleggende journalistisk problemstilling var allerede fra starten av:

Dersom staten utbetaler så store beløp til kreftofre ved NTNU, kan denne saken være langt mer

alvorlig og omfattende enn det som tidligere er kjent.

Vi stilte oss umiddelbart spørsmålene:

- Har NTNU og Kunnskapsdepartementet holdt noe skjult for offentligheten?
- Er flere enn de vi vet om, blitt syke av kreft på grunn av forholdene ved Rosenberg-laboratoriene?
- Og – finnes det flere døde?
- Flere som har fått erstatninger under løfte om fullstendig taushet?
- Flere som har krav på erstatning, men som ikke har fått det?

REDEGJØRELSE FOR ARBEIDET

Vi hadde to mulige veier å gå:

1) ”Go for it”:

Konfrontere ledelsen i Kunnskapsdepartementet - det vil si kunnskapsminister Øystein Djupedal - med opplysningen om at VG kjente til at de nylig hadde utbetalt en eller flere rekorderstatninger til kreftofre fra NTNU.

Det som talte imot konfrontasjonslinjen, var at opplysningen vi hadde fått var høyst usikker. Vi ante verken når, eksakt hvor mye, eller til hvem erstatningen var utbetalt. Advokat Iversen, som vi fortsatt trodde representerte alle kreftofre og pårørende, ville ikke uttale seg.

Dessuten - hvis saken var langt mer omfattende og alvorlig enn det offentligheten så langt hadde fått vite – kunne dette bare føre til en enkeltavsløring, mens teppet ble trukket enda tettere omkring resten av sakskomplekset. Dermed ville fortsatt bare en liten del av saken være avdekket.

2) Dypt og bredt:

Den andre muligheten var å pløye opp hele åkeren, så dypt og så bredt som vi maktet. Ved å snakke med flest mulig kilder, sentrale og perifere, lavt og høyt plasserte, og nærme oss alle på en mest mulig åpen måte, kunne vi samle et bredt fange opplysninger. Ut fra alt vi fikk vite, ville det forhåpentligvis være mulig å avgjøre om vi bare hadde en god enkeltavsløring, eller om den var en bit av en større skandale.

Denne metoden kunne bli svært tidkrevende. Svært mange av dem vi helst ville snakke med hadde så langt i saken vært tause. De fleste var også fullstendig ukjente både for oss og for offentligheten. Utfordringen ville bli å finne fram til dem, vinne tillit, og åpne dører som tidligere hadde vært lukket, eller kanskje rettere, låst.

Vi valgte likevel vei nummer to. Vi hadde en kvalifisert følelse av at noe gjensto å avsløre. Og vi følte det var viktig å gå forsiktig fram.

Etter avtale med sjefen på samfunnsavdelingen, Bård Gultvedt, skulle Jorunn begynne å grave i saken. Hvis dette ga resultater, skulle flere reportere inkluderes i arbeidet. Etter en ukes intens kildejobbing ble det klart at saken kunne ha dimensjoner.

Gjennom kildearbeidet hadde vi da klart å få tak i flere svært interessante dokumenter, som tidligere ikke var kjent for offentligheten:

- Et brev underskrevet av ti ansatte og studenter som hadde protestert på arbeidsmiljøet ved botanisk institutt i 1978.
- En arbeidsplassundersøkelse som kom med sterk kritikk mot arbeidsforholdene ved kjemisk og botanisk institutt. Også den var fra 1978.
- En sakkyndig vurdering av fem krefttilfeller hvor det var inngått, eller ble forhandlet om forlik med Staten. Vurderingen var foretatt av Statens Arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) og var en del av en større rapport (senere kalt STAMI-rapporten). Den konkluderte med at sammenhengen mellom krefttilfellene og arbeidsmiljøet var klar.

Alle disse dokumentene pekte i samme retning: Saken var trolig langt mer alvorlig enn det som hittil var kjent for offentligheten. Tiden var inne for å reise til Trondheim.

TRONDHEIM

Gjennom en rekke kildemøter med ofre/pårørende og ansatte i ved NTNU, klarte vi på denne turen å skaffe oss en god oversikt over de kjente krefttilfellene knyttet til Rosenberg. I tillegg greide vi å komme i kontakt med flere kreftofre, som på det tidspunkt var ukjente for både offentligheten og myndighetene.

Gjennom kildesamtaler i Trondheim fikk vi et møte med enken etter en 40 år gammel mann, som døde så sent som i sommer av en svært hissig kreftform (leukemi). Han studerte ved Rosenberg fra 1983. På sykesengen skal han ha tatt opp sin fortid på Rosenberg som mulig årsak til kreftsykdommen, men overfor enken uttrykte han at han i klartekst fikk beskjed om at hans sykdom umulig kunne ha noe med tiden på Rosenberg å gjøre. Han studerte der for sent, var beskjeden han fikk.

Tilbake satt enken med to barn, begge i grunnskolealder, og var uvitende om at flere kreftsyke studenter som hadde studert senere enn hennes mann hadde mottatt erstatning. Mannen hennes jobbet ironisk nok ved NTNU. Selv hadde hun ikke hørt et ord fra universitetsledelsen om at det kunne

være en mulig sammenheng mellom mannens sykdom og studietiden. Hun lot seg intervju, men kun anonymt av hensyn til barna. (Hennes historie ble presentert på dag to, 5. desember)

Trondheims-turen ble et stort gjennombrudd.

UVILLIGE KILDER

Men både forut for Trondheims-turen og under oppholdet i byen møtte vi mye motstand.

- De fleste offisielle kildene var svært uvillige til å snakke. Mange påpekte at dette var en gammel sak, og at vi burde ha bedre ting å bruke kreftene på. Et argument vi til stadighet ble møtt med var: "Det vil være en enorm belastning for kreftofrene og deres pårørende dersom VG slår dette stort opp igjen".
- Det ble raskt klart at advokaten til de pårørende, Kjetil Iversen, ikke lot seg overtale til å bidra med noe. Det eneste han ville bekrefte overfor VG, var at ikke alle forliksforhandlingene var avsluttet. Han ville ikke engang røpe hvor mange forlik som var inngått. Størrelsen på erstatningene ville han overhodet ikke kommentere. Senere forsto vi at han hadde flere grunner til å tie.
- Arbeidsmedisinsk avdeling ved St. Olavs Hospital i Trondheim samarbeidet med NTNU om rapporten som ble lagt fram i 1997. Men de var heller ikke særlig villige til å bidra med opplysninger til VG. En kompliserende faktor var at mannen som hadde førstehånds kunnskap om saken ved St. Olav, professor Bjørn Hilt, skulle reise til Cuba for en lengre periode dagen etter at VG tok kontakt med ham.
- Fra St. Olav ble vi henvist til NTNU-ledelsen. Men vi begynte nå å ane at noen ønsket å dekke til noe i denne saken, og vaktet oss for å røpe de mest følsomme opplysningene vi satt inne med. Rent generelt hadde de vi snakket med ved NTNU lite å tilføre ut over det som allerede var kjent i saken.
- Det var først da vi fikk kontakt med de berørte i saken, kreftofrene og deres familier, det løsnet. Etter første besøk i trøndernes hovedstad 13.-15. november, bestemte vi oss for å kontakte Regjeringsadvokaten og Kunnskapsdepartementet. Nå hadde vi hatt samtaler og intervjuer med flere ofre og etterlatte, og var i ferd med å skaffe oss en brukbar oversikt over hvor mange og hvem som var involvert i forlikssakene.

Turen til Trondheim var gjennombruddet vi trengte. Det var på tide å rette en formell henvendelse til myndighetene, i særdeleshet Kunnskapsdepartementet, men også regjeringsadvokaten og NTNU.

DEPARTEMENTET

Mandag 20. november ringte vi til Kunnskapsdepartementet for å få en oversikt over hvilke forlik som var inngått og hvilke forliksforhandlinger som pågikk. Det var avdelingsdirektør Cathrin Sætre som ble satt til å håndtere henvendelsen fra oss.

Det tok over et døgn før vi fikk et første svar, muntlig: Av hensyn til de pårørende og skadelidte ville ikke departementet oppgi annet enn at det "er inngått forlik i saken og at det pågår forhandlinger. Totalt dreier det seg om ni saker." Sætre ville ikke en gang bekrefte at det var inngått seks forlik. Da bestemte vi oss for å gå den formelle veien. 21. november sendte vi en innsynsbegjæring på e-post. Deretter var det taust fra departementet i lang tid.

Regjeringsadvokaten og hans medarbeidere var heller ikke særlig villige til å gi oss opplysninger om forlikene de hadde vært med på å forhandle fram. Men etter et døgnns betenkningstid, og etter å ha konferert med byråkretene i kunnskapsdepartementet, kunne de bekrefte tallet på forlikssaker.

Vi ønsket å lage profiler på hvert av ofrene i saken. Kjønn, alder, hvilken type kreftsykdom, når arbeidet de i Rosenberg-laboratoriene? I stedet for å bruke unødig tid på departementet, jobbet vi videre fra andre vinkler.

Mandag 27. november reiste vi til Trondheim igjen. Vi hadde da fått en avtale med de etterlatte etter to av de første ofrene, Eva Hestnes og Bjørn Petter Hansen. Sammen fortalte de to sin historie, om ektefellenes kreftsykdom og død, om hvordan NTNU lovet å komme til bunns i saken og holde dem informert, om sitt forhold til professor Tor Henning Iversen og hans advokatsønn Kjetil Iversen, om hemmelige forliksmøter med staten bak fortrukne gardiner, om mangelen på informasjon fra NTNU, om at de følte seg sviktet og kjøpt til taushet.

Dagen etter, tirsdag 28. november, tok vi kontakt med informasjonssjef Egil Knudsen i KD. Vi la inn en henvendelse om et intervju med kunnskapsminister Øystein Djupedal om saken. Vi gjorde det klart at vi ville intervju ham om Rosenberg-saken, og de forliksforhandlinger som var gjennomført og under behandling. Vi understreket også at vi hadde spørsmål om departementets håndtering av saken fra 1997 og frem til i dag, og at vi forventet at statsråden satte seg inn i saken før intervjuet.

Samtidig la vi til at vi ikke var møtt med den imøtekommenhet vi skulle ønske fra departementets universitets- og høyskoleavdeling.

Djupedal var da på reise, men vi ble lovet et intervju med statsråden i løpet av uken.

Vi hadde det ikke travelt, og var opptatt av å kunne konfrontere Djupedal med våre opplysninger om skuffelse fra etterlatte, personer som nektes erstatning, og bakgrunnen for at departementet i dypeste hemmelighet utbetaler tosifrede millionbeløp til skadelidte.

To dager senere, torsdag 30. november, kom det svar på den skriftlige henvendelsen vi rettet til departementet ni dager i forveien. Det var tydelig at de åpnet litt opp etter at vi henvendte oss til Djupedal. De svarte på en liten del av det vi spurte om, og ba om tid til å finne mer informasjon. Her er svaret vi mottok (våre spørsmål inkludert):

"Som jeg tidligere har opplyst kjenner vi til at det er åtte personer som har krevd erstatning av staten. En person har meldt fra at det kanskje vil reises sak - her har vi foreløpig ikke nærmere informasjon.

1. Om de er i live, eller om det er de etterlatte som forhandler/har inngått forlik med staten.

Svar: Fire personer er døde - i disse sakene foretas forhandlinger med de etterlatte. Fire personer lever.

2. Er det en mann eller kvinne.

Svar: Det dreier seg om åtte menn og en kvinne.

3. Hvilken periode studerte/arbeidet vedkommende ved Rosenberg

De har alle vært studenter ved Rosenberg i ulike tidsrom i perioden mellom ca 1970 og 1990. Dersom vi skal gi konkret informasjon om hver enkelt persons periode ved laboratoriene (konkret når person 1-8 var student) vil dette kreve noe lenger tid. Det kan vi evt. komme tilbake til.

4. Hvor store er de totale erstatningsbeløpene i hver enkelt sak og når ble det enkelte forlik inngått.

Svar: Disse spørsmålene er unntatt offentlighet."

Vi klaget på det siste, og gjentok en rekke flere spørsmål vi ikke hadde fått svar på.

1. desember får vi nok et svar:

"Jeg viser til din e.post 30.11.06 om ytterligere informasjon.

1. Advokater:

Winther Christensen har håndtert 1 av saken, forøvrig har advokat Iversen håndtert de øvrige (7 saker).

2. Hvor mange saker er ferdigforhandlet og hvor mange er under forhandling:

Det er inngått 6 forliksavtaler og det pågår forhandlinger i 2 saker.

3. Erstatningsbeløpene:

Erstatningsbeløpene varierer fra i overkant av 1 million kroner og opp til 13 millioner kroner. (...)

4. Advokatutgifter/saksomkostninger:

Informasjon om summer knyttet til advokathonorar og fordeling av omkostninger fordrer nærmere undersøkelser. Dette kan vi komme tilbake til over helgen."

Svaret bekreftet det vi opprinnelig søkte etter: Det høye erstatningsbeløpet som var utgangspunktet for den aller første kildeinformasjonen i saken. Et av ofrene i saken hadde fått utbetalt en rekordstor erstatning på 13 millioner kroner, godkjent av KD i Djupedals tid som statsråd.

Samme dag fikk vi en intervjuavtale med Djupedal. Vi hadde bedt om at han satte av god tid, og møtte oss ansikt til ansikt. Vi ønsket å gå gjennom hele saken med ham, høre hva han mente om den, og

konfrontere ham ordentlig med alle opplysningene vi satt med.

Men vi fikk kun et telefonintervju med Djupedal fredag kveld. Det var tydelig at han ikke hadde fått satt seg inn i saken før intervjuet.

Vi valgte å ikke gå en ny runde med Djupedal over helgen. Vi hadde gjort en rekke intervjuer med intervjuobjekter som lurte på hva som skjedde, og vi hadde involvert myndighetene i saken. Via flere ulike kilder, kom vi også i kontakt med mannen som fikk 13 millioners-erstatningen. Det var på tide å publisere.

Gjennom helgen ble de første sakene bearbeidet og prioritert. Mandag 4. desember hadde VG førstesideoppslag på kreftskandalen. To sider ble viet historien til Hestnes og Hansen. I tillegg trykket vi en oversikt over alle ofrene vi til da hadde kjennskap til. Alle ofre/etterlatte var gjort kjent med at vi jobbet med saken og hadde gitt sitt samtykke (enten direkte til oss, eller via andre ofre/pårørende i saken) til at vi trykket de opplysningene vi trykket (også de som ble presentert anonymt).

RESULTATLØS UNDERSØKELSE

Tidlig ble vi klar over at Statens Arbeidsmiljøinstitutt (STAMI) på bakgrunn av de kjente krefttilfellene hadde satt i gang en undersøkelse av vel 7000 studenter og ansatte som hadde vært innom Rosenborg-laboratoriene i den aktuelle perioden. Undersøkelsen skulle utføres i samarbeid med Kreftregistret. NTNU hadde sagt ja til å bidra med å innhente opplysninger om de vel 7000 personene.

Det som gjensto da vi sjekket saken med den ansvarlige for forskningsprosjektet i STAMI, professor Petter Kristensen, var koblingen til Kreftregistrets data over hvor mange av de vel 7000 personene som virkelig hadde fått kreft. Og videre: Hvor mange som hadde fått de aktuelle krefttypene lymfekreft og leukemi. Kristensen var den eneste så langt, som uttrykte vilje til å bidra med opplysninger. Men foreløpig hadde han ingen å bidra med. Årsak: Kreftregistret hadde ennå ikke foretatt koblingen av data.

Da vi tok kontakt med Kreftregistret, fikk vi et klart inntrykk av at NTNU-prosjektet ikke var særlig høyt prioritert. Samtidig ga overlege Tom Grimsrud oss en teknisk forklaring på hvorfor så ikke var tilfelle: Før de foretok koblingen, ville de foreta en gjennomgang av kategoriseringen av krefttyper, noe som Kreftregistret mente ville gi bedre kvalitet på undersøkelsen.

Et ikke ubetydelig tankekors: Da kreftskandalen ble rullet opp i full bredde gjennom VGs spalter, forsikret både Kreftregistret og STAMI at resultatet av undersøkelsen ville foreligge i løpet av få uker. Men der og da var det altså ingen opplysninger å hente i disse to forskningsinstitusjonene.

ENGSTELIGE OG ANONYME KILDER

I første omgang møtte vi mye engstelse, og et utbredt ønske fra de vi snakket med om å få være anonyme. De var svært redde for å gjøre noe galt. Advokaten deres hadde instruert dem om at innholdet i forlikene de hadde inngått var strengt hemmelig. Tausheten var pålagt dem av staten ved regjeringsadvokaten. Noen torde ikke engang bekrefte at de hadde inngått erstatningsforlik. Deres klare holdning var at dette hadde de overhodet ikke lov til å snakke om. De var rett og slett redde for at erstatningen kunne bli trukket tilbake, eller at pågående forliksforhandlinger kunne gå i stå.

Det var viktig for saken at noen av ofrene eller de etterlatte sto åpent frem og fortalte sin historie. Vi skulle komme til å bruke mye tid på dette. I tillegg ble det viktig å skaffe skriftlig dokumentasjon, og en rekke muntlige kilder slik at folk ikke følte de måtte stå alene i stormen.

Forholdsvis tidlig i arbeidet med saken greide vi, som nevnt tidligere, å få kopi av et brev som var underskrevet av til sammen ti studenter og ansatte ved botanisk institutt på Rosenborg så tidlig som i 1978. Brevet fikk stor betydning.

Vi gikk systematisk gjennom listen av personer, og tok kontakt med alle som det var mulig å finne frem til. Tidlig i dette arbeidet ble det klart at en av underskriverne, Arnold Hestnes, var et av kreftofrene. Flere av brevskriverne ga oss svært interessante opplysninger, som vi gikk videre med.

Enken etter Hestnes, Eva Hestnes, fikk vi raskt god kontakt med. Hun var tidlig i prosessen veldig åpen overfor oss. Hun fortalte hvordan hun satt igjen med en ekkel følelse av å bli kjøpt til taushet. Hun etterlyste informasjon hun var lovet fra universitetet og hun fryktet at saken hadde større omfang enn det som hittil var kjent.

Hun så også viktigheten av at enkelte måtte stå frem og fortelle sin historie. Hestnes bestemte seg for å gjøre det, men ønsket ikke å være alene. Siden kom vi i kontakt med Ivar Størseth. Han studerte ved Rosenborg så sent som fra 1988. Han fikk diagnosen kronisk myelogen leukemi i og hadde inngått et forlik han var fornøyd med. Hestnes og Størseth ble på mange måter de to viktigste åpne kildene våre.

Det underlige var at både departementet og Regjeringsadvokaten beskrev virkeligheten helt motsatt av de som var rammet av tragedien: Det var etter ønske fra de pårørende at innholdet i forlikene var holdt strengt hemmelig. De orket ikke belastningen ved at offentligheten skulle få vite at det var inngått forlik, langt mindre om innholdet i dem.

Den eneste som kjente til begge disse virkelighetsforståelsene var mannen som var selve bindeleddet mellom de pårørende og staten v/ Regjeringsadvokaten: Advokat Kjetil Iversen. Han skulle ivareta kreftofrenes og ingen andres interesser. Her var det noe som ikke stemte.

IVERSEN & SØNN

Samtidig som vi begynte å fundere over denne merkverdigheten, fikk vi en eksplosiv opplysning i en av våre mange kildesamtaler.

"Jeg vet ikke om det er riktig, men etter hva jeg har hørt, er advokat Kjetil Iversen sønn av professor Tor-Henning Iversen ved NTNU. Sistnevnte var veileder for flere av hovedfagsstudentene som døde", sa vedkommende.

Kanskje burde vi hatt fantasi til å koble de to "Iversene" tidligere.

Far Tor-Henning hadde spilt en meget aktiv rolle da de første krefttilfellene ble kjent. Han var mannen som hadde reagert på at tre av hans hovedfagsstudenter døde av kreft på omtrent samme tid, omtrent like lenge etter at de hadde studert og forsket ved botanisk institutt på Rosenborg. På mange måter en helt – slik han selv og NTNU framstilte saken i 1997. Hvilket ansvar han hadde som veileder og foresatt for de tre studentene, var det mindre snakk om – den gang.

Vi hadde gjentatte ganger forsøkt å ringe professor Iversen, men han var ikke lett å få tak i, og svarte ikke på henvendelsene våre til Universitetet. Da vi til slutt fikk snakke med ham, sa han omtrent det samme som sin sønn og regjeringsadvokaten: "Av hensyn til de pårørende bør dere unngå å rippe opp i denne saken igjen."

Vi ventet med å konfrontere far og sønn med slektskapsforholdet og habilitetsproblematikken knyttet til dette. Vi ville finne ut mer om hvordan dette hadde virket inn på forliksforhandlingene før vi snakket med dem om det kinkige temaet.

Eva Hestnes var svært kritisk til NTNUs håndtering av saken, og rede til å stå fram med kritikken, hvis flere var med på dette. Hennes avdøde ektemann, Arnold Hestnes, hadde hatt Tor-Henning Iversen som veileder under hovedfagsstudiene ved botanisk institutt på Rosenborg. Hestnes var den andre tidligere hovedfagsstudenten hans som døde av kreft.

Eva Hestnes bekreftet at hun ikke bare visste om slektskapsforholdet mellom far og sønn Iversen, hun fortalte at familiene deres faktisk hadde vært omgangsvener da de alle hadde sitt daglige virke på Rosenborg. Selv hadde hun vært Iversen seniors sekretær. Og hun kunne fortelle at det til og med var han som hadde brakt sønnen inn i saken. Han mente dette var en sak som måtte passe for sønnen, som var forholdsvis nyutdannet advokat.

I ettertid var - og er – Eva Hestnes og flere andre skadelidte/pårørende sterkt kritiske til at Kjetil Iversen ble deres advokat.

- Men dette var en måned etter at mannen min døde. Jeg var tynget av sorg, og glad for at noen ville gjøre noe for meg. I dag og ser jeg det hele i et ganske annet lys, sa Hestnes til VG.

Det skulle etter hvert vise seg også å være andre grunner til at flere pårørende i ettertid har ment at de burde ha valgt en annen advokat.

Etter hvert fikk vi mistanke om advokat Kjetil Iversen ikke bare slet med sin egen habilitet, men også opptrådte i strid med regler og forskrifter. Flere vi snakket med, sa de hadde hørt at han hadde krevd betaling beregnet i prosent av erstatningsbeløpet fra kreftofre og deres pårørende. Dette er i strid med advokatforskriften til Domstolloven og Advokatforeningens eget etiske regelverk.

Men opplysningen var vanskelig å få bekreftet. Saken lå langt tilbake i tid for mange. Dessuten var de fortsatt svært redde for å røpe noe som helst som hadde med forliket å gjøre. Ad omveier greide vi likevel å få se og få kopier av skriftlig dokumentasjon som viste at Iversen hadde krevd inntil 25 prosent av erstatningsbeløpet i flere saker.

I en av disse sakene klarte vi også å få en erstatningssøker (Ivar Størseth) til å gå "on the record" og bekrefte opplysningen.

Vi hadde dermed åpne kilder og god dokumentasjon på både "salærsaken" og problematikken omkring far/sønn-forholdet før vi konfronterte far og sønn Iversen. Tor-Henning Iversen snakket vi med flere ganger, også fordi han var en av de som kjente Rosenberg-saken helt fra begynnelsen av, og hadde protestert på det han mente var helsefarlige arbeidsforhold for studenter og ansatte.

Advokat-historien og forholdet far/sønn var en lett tilgjengelig og tabloid sak i seg selv. For oss var det viktig å få etablert hovedsaken, selve kreftskandalen, før vi satte fokus på de etiske sidene ved advokat Iversens rolle. Selv om vi visste at konkurrerende medier snakket med flere av de samme kildene som oss.

SKRIFTLIGE KILDER

I tillegg til bekymringsbrevet fra 1978, fikk vi tak i flere dokumenter, som fikk stor betydning for vårt arbeid med saken:

1. En sakkyndig vurdering i fem erstatningssaker fra Statens Arbeidsmiljøinstitutt. Vurderingen er laget på oppdrag av Regjeringsadvokaten, og konkluderte oppsiktsvekkende klart med at de fem hadde fått kreft av stoffer de hadde vært utsatt for under studier og forskning ved kjemisk og botanisk institutt på Rosenberg. Særlig pekte ekspertene på eksponeringen for løsemiddelet benzen.
2. En arbeidsplassundersøkelse ved kjemisk og botanisk institutt foretatt i 1978, noen måneder etter at det omtalte protestbrevet fra de ti ble sendt til verneombudet.
3. Korrespondanse med departementet, og brev vi fikk tilgang til etter å ha søkt om offentlig innsyn.

4. Avtale om salærberegning mellom klienter og advokat Kjetil Iversen.
5. Advokatforskriften.
6. I tillegg gjennomgikk vi medisinsk litteratur og forskning om yrkesbetinget kreft, med spesiell vekt på ulike typer leukemi og lymfekreft (myelogen leukemi og non hodgkins lymphom)

ARBEIDET VIDERE

Flere intervjuer med pårørende og kreftofre var unnagjort og lå ferdig utskrevne da vi begynte å trykke saken mandag 4. desember. Men det siste anonyme intervjuet med mannen som fikk 13 millioner i erstatning etter like mange års dramatisk kreftsykdom falt først på plass rett før deadline kvelden i forveien. Det var den fullstendige oversikten vi til slutt hadde over personene som hadde inngått, eller var i ferd med å inngå forlik, som gjorde at vi kunne vite hvem han var.

Direkte, eller via andre, hadde vi vært i kontakt med alle de 12 personene vi presenterte profiler på allerede i mandagsavisen. Dette var viktig både for å samle mest mulig relevant informasjon, og for å forberede alle på hva som kom.

Da den første saken sto på trykk over fire sider mandag 4. desember, tror jeg vi kan si at saken tok av i flere medier. Særlig NRK og Adresseavisen, og flere radiokanaler fulgte opp.

- Kunnskapsminister Øystein Djupedal varslet i VG samme dag full gjennomgang av saken.
- Flere politikere nøyde seg ikke med det, men krevde uavhengig gransking.
- Et kobbel av personer ble satt i arbeid ved NTNU for å ta seg av saken, og ettergå det de hadde gjort.
- Fra første publiseringsdag mottok vi en rekke tips og tilbakemeldinger på flere mulige kreftofre.

VG-kollega Frank Ertesvåg kobles på teamet den dagen vi publiserer første sak, og bidro sterkt i oppfølgingen av saken. Alf Bjarne Johnsen og Line Torvik bidro også med enkeltsaker. Vi samarbeidet med VG Nett om reaksjonene.

KONSEKVENSER

I skrivende stund har VGs avsløring av kreftskandalen ved NTNU fått følgende konsekvenser:

- Fredag 8. desember – 4 dager etter at VG publiserte første sak – innkaller kunnskapsminister Øystein Djupedal til pressekonferanse sammen med NTNU-rektoren. Han kunngjør at regjeringen vil oppnevne en uavhengig granskingskommisjon. Kommisjonen skal granske alle sider ved saken. Både NTNU og Kunnskapsdepartementet vil bli satt under lupen.

- I tillegg har departementet oppnevnt et rådgivende medisinsk utvalg som skal bistå i granskingen.
- Ekspertutvalget skal også vurdere om andre statseide utdanningsinstitusjoner kan ha hatt lignende forhold som ved laboratoriene på Rosenborg. Departementet sendte 5. januar 2007 ut brev til alle landets universiteter og statlige høyskoler med varsel om at det kan bli aktuelt med en omfattende kartlegging av deres laboratorier.
- VG har avdekket at det finnes langt flere mulige kreftofre enn de som har fått erstatning eller er i forliksforhandlinger. NTNU har selv fått opplysninger om 20 mulige nye krefttilfeller hos personer som har arbeidet eller studert ved NTNU. Flere pårørende og kreftsyke har fått kjennskap til muligheten til å søke erstatning.
- Avsløringen av den ulovlige salærberegningen har ført til at flere klienter nå klager Kjetil Iversen inn for advokatforeningens disiplinærutvalg. For klientene kan konsekvensen bli at salæret blir redusert.
- Kreftundersøkelsen av vel 7000 ansatte og studenter som har vært ved Rosenborg-laboratoriene på 70- og 80-tallet blir nå prioritert.
- En rekke kreftofre og etterlatte har fått kontakt med hverandre. Overfor VG har de uttrykt stor takknemlighet for at vi gjennom vår journalistikk har bidratt til dette.

AVSLUTNING

Vi kunne ikke ha avslørt kreftskandalen ved universitetslaboratoriene på Rosenborg ved utelukkende å basere oss på skriftlige kilder, heller ikke kun ved å bruke muntlige kilder. Kombinasjonen av allerede opparbeidede kilderelasjoner, skriftlige dokumenter og et systematisk arbeid med å finne involverte personer og opparbeide tillit hos dem, ble nøkkelen til saken.

VG-huset, 08.01.07

Jorunn Stølan

Aslak M. Eriksrud

Vedlegg: Oversikt over publiserte artikler

Saker publisert i VG i 2006:

- **Mandag 4. desember:**
Førstesideoppslag. "Vi ble kjøpt til taushet
Side 6 og 7: Kjøpt til taushet, side 8 og 9: FIKK 13 MILL i hemmelig erstatning, undersak:
Varsler full gjennomgang + profiloversikt over ofre
Publisert på VG Nett: Helsepolitikere krever uavhengig gransking
- **Tirsdag 5. desember:**
Førstesideoppslag: Erstatning avvist på DØDSLEIET
Side 6 og 7: AVVIST på dødsleiet, undersak: Avvist på St. Olavs, side 8: Ingen vet hvor
mange som kan være rammet (...)
- **Onsdag 6. desember:**
Side 24 og 25: Studentene kalte det KREFTKURSET, undersak: Slo alarm i 1978
- **Torsdag 7. desember:**
Side 8 og 9: KREVDE 25%, undersak: Professor slo alarm – koblet på sønnen som advokat
- **Fredag 8. desember:**
Side 26 og 27: NTNU redd for å SKAPE ANGST, undersak: Innrømmer regelbrudd
Publisert på VG Nett: Disiplinærsak mot kreft-advokat
- **Lørdag 9. desember:**
Side 12 og 13: - Som å lese om min EGEN MANN, undersak: Djupedal granskes
- **Tirsdag 12. desember:**
Side 10 og 11: SPONTAN-ABORTER blant flere Rosenborg-studenter, undersak: Vil granske
spontantaborter
- **Onsdag 13. desember:**
Side 14: REFSER Djupedal
- **Torsdag 14. desember:**
Side 10 og 11: NTNU kontaktet om 20 NYE KREFTOFRE, undersak: Lilletun orientert
- **Fredag 15. desember:**
Side 19: Henter medisinske eksperter UTENFRA, undersak: - Ingen fare her hos oss
- **Lørdag 16. desember:**
Side 12 og 13: KREVER SVAR, undersak: Pårørende må skaffe info selv
- **Mandag 18. desember:**
Side 10: Krever at Djupedal tar ANSVAR
- **Onsdag 20. desember:**
Side 16: SENDER kreft-brev til studenter
- **Torsdag 21. desember:**
Side 13: - SJEKK alle sammen
- **Lørdag 23. desember:**
Side 21: - Sannheten VIKTIGST, undersak: Granskerne